

Т. М. Кузьма

Рівненський державний гуманітарний університет

ДЕРЖАВА МАКСИМІЛІАНА В МЕКСИЦІ: ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Просліджені аспекти політичного і економічного розвитку маріонеточної імперії Максиміліана Габсбурга в Мексиці в 1861–1867 гг. Значительное внимание уделено внешней политике государства, в том числе территориальной экспансии Второй Мексиканской империи и идее дуалистической монархии на американском континенте.

Постановка проблеми. У 1861 р. Лондонською конвенцією було прийнято рішення про здійснення англо-франко-іспанської (пізніше французької) інтервенції в Мексику, наслідком чого стало створення там імперії на чолі з австрійським ерцгерцогом Максиміліаном Габсбургом. Проте слід зазначити, що Максиміліан, формально проголошений імператором Мексики, насправді був усього лише маріонеткою французьких інтервентів. Уся внутрішня та зовнішня політика його держави узгоджувалася з Наполеоном III, який прагнув зміцнити свої позиції та поширити вплив на американському континенті. Французький імператор мав на меті в особі Максиміліана встановити в Мексиці міцний режим на підтримку монархії, а в зовнішній політиці домогтися визнання імперії всіма впливовими європейськими державами.

Науковий аналіз внутрішньо- і зовнішньополітичного становища держави Максиміліана в Мексиці становить основну мету пропонованого дослідження.

Потрібно зазначити хронологічні межі дослідження, які охоплюють 1861–1867 рр., тобто період, коли функціонувала й зазнала краху маріонеткова імперія Максиміліана Габсбурга.

Окремі фрагменти даної проблеми, як свідчить історіографічний аналіз, розглядалися в працях радянських істориків А. Б. Беленького та Р. Ф. Іванова, а також у дослідженнях зарубіжних учених Й. Любіньскі, С. Корті, Й. Томпсона, К. Гюнтера.

Для того щоб вести мову про внутрішньополітичне становище Другої Мексиканської імперії, варто виділити в розвитку цієї держави три фази:

I. Підготовча:

А. Уряд Альмонте: 17 квітня 1861 р. – 25 вересня 1862 р.

Б. Уряд Форейя: 26 вересня 1862 р. – 25 червня 1863 р.

В. Уряд регентства: 26 червня 1863 р. – 10 квітня 1864 р. (прийняття трону Максиміліаном).

II. Конструктивна (ліберальна):

Міністерство Веласкеса де Леона і Раміреза: 10 квітня 1864 р. – 3 березня 1866 р.

III. Занепад (консервативна):

А. Міністерство Лакунза: 5 квітня 1866 р. – 26 липня 1866 р.

Б. Міністерство Лареса: 6 жовтня 1866 р. – 27 березня 1867 р.

В. Міністерство Марквеза: 27 березня 1867 р. – 20 червня 1867 р.¹

Мексиканські історики визначають I і II фази як періоди «наполеонівської опіки», потім невеликий перехідний період, у якому Максиміліан намагався не втратити військову та відповідно фінансову допомогу французького імператора, реорганізував мексиканську армію і, нарешті, почав зближатися з консервативною партією. Третій і останній період розпочинається після рішення Максиміліана від 28 листопада 1866 р. залишитися в країні та приступити до самостійного керівництва державою.

У домаксиміліанівський період (тобто під час підготовчої фази) діючими урядами була проголошена політична програма, основні положення якої зводилися до такого:

- партійне примирення між лібералами та консерваторами;
- заборона всіх примусових зовнішніх позик;
- захист власності законом і урядом;
- визнання реформаторських законів Б. Хуареса (про націоналізацію церковного майна);
- вільна від французького режиму преса;
- заборона всіх примусових призовів;
- рівномірні та справедливі податки;
- свобода віросповідання².

Дана програма в майбутньому стала основою реформістської діяльності уряду Габсбурга.

На перших порах Максиміліан зайнявся реорганізацією своєї резиденції в Чапультанек і розробкою детального придворного церемоніалу, тим самим відкинувши урядові справи на другий план. Проте безнадійне фінансове становище в імперії змусило звернути увагу ерцгерцога на державну службу. Насамперед він перекладає керівництво різними галузями з міністерств на комісії, що почали проводити необхідні реформи:

- фінансова комісія на чолі з Веласкесом де Леоном займалася регулюванням фінансів, бюджету державних установ, виробляла пропозиції для усунення дефіциту та створювала контрольні інстанції;

- військова комісія, очолювана головнокомандуючим військами інтервентів генералом Базеном, при якому французькі та мексиканські офіцери повинні були організувати жандармерію і армію;

- освітня комісія під керівництвом міністра закордонних справ Ж. Раміреза, що заслужив у країні слави знавця мексиканських старожитностей. Цій комісії Максиміліан довіряє багато завдань, що, здається, припали імператору найбільше до душі: створення державних бібліотек і музеїв, заснування Академії Наук, створення Міністерства суспільних знань, початкових, середніх і політехнічних шкіл і т.д.

- судова комісія, яка також підкорялась міністру Ж. Рамірезу, опікувалась досить делікатною галуззю в управлінні. При цьому повинні були дотримуватися визначені Максиміліаном принципи: незмінюваність судових чиновників, відкритість процесів при всіх інстанціях, прийняття кодексів, поліпшення в'язниць, створення судової поліції³.

Таким чином, головним завданням міністерства Веласкеса де Леона і Раміреза була організація нової імперії, видання всіх необхідних законів, наказів і розпоряджень, а також прийняття нової конституції.

Примирення партій, ліберальність і незалежність мали стати основними ідеями державного будівництва, на важливому для існування ґрунті успішного військового умиротворення, тривалого нейтралітету США (або визнання великим сусідом), солідної фінансової

основи імперського бюджету й безупинної політичної, фінансової та військової допомоги Наполеона III. Саме нейтралітет США і прихильність Франції давали надію і були фундаментом планів Максиміліана.

Ідею щодо закінчення реорганізації держави ерцгерцог ясно виклав у листі до Раміреза від 1 листопада 1865 р., у якому йдеться: «Мій шановний прем'єр-міністре. Я пересилаю Вам одночасно з цим листом усі закони й розпорядження, що будуть діяти в перший рік Нашого вступу на престол та тимчасовий статут (квітнева конституція – Т. К.), для допрацювання...

Мое бажання полягає в тому, щоб завершити публікацію статуту в межах двох місяців, оскільки я не можу відкладати дату славної річниці Нашої незалежності»⁴.

Даним листом Максиміліан давав зрозуміти, що період розробки нової програми для реорганізації держави закінчується і вже пора «входити в нову епоху».

Що ж стосується загальних принципів управління країною, то Наполеон III радив Максиміліану встановити в Мексиці свою абсолютну владу, зберігши форму народного представництва. На це Максиміліан відповідав, що чим більше він вивчає мексиканський народ, то тим більше переконується, що потрібно його «ощасливити» повністю без його участі та навіть, можливо, наперекір його волі⁵. На основі цих «принципів» Максиміліан виробив тимчасову конституцію Мексики, яка була опублікована на річницю прийняття ним мексиканської корони – 10 квітня 1865 р.

Згідно з цією конституцією, Мексика проголошувалася спадковою монархією з імператором-католиком на чолі (ст. 1). Імператор управляв за допомогою дев'яти міністрів і Державної ради, яка була не законодавчим, а дорадчим органом. Міністри були відповідальними тільки «перед законом» (ст. 12), а не перед вибраним народом парламентом. Країна поділялася на 8 військових округів і 50 департаментів на чолі з префектами, яких призначав імператор⁶. У результаті замість «представницької, демократичної і федеративної республіки, що складається зі штатів, вільних і суверенних по відношенню до свого внутрішнього режиму» (конст. 1857 р.), у Мексиці встановлювалася абсолютна централізована монархія. Окрім того,

поділ країни на департаменти мав за мету шляхом дроблення ряду штатів ліквідувати їх як цілісні джерела опору.

Конституція проголошувала рівність перед законом, недоторканість особи та майна, свободу совісті та слова (ст. 58)⁷. Усі ці «свободи» проголошувалися для того, щоб викликати розкол у визвольному русі, залучити хоча б частину народу на свій бік. З цією ж метою Максиміліан у липні 1864 р. оголосив амністію республіканцям, які боролися проти імперії. Проте амністія стосувалася лише тих, хто негайно складе зброю, і то тільки в тому випадку, якщо вони «не робили злочинів»⁸. Але оскільки мексиканські патріоти не збиралися складати зброї, а кожний узятий у полон республіканець вважався злочинцем, амністія насправді лишилася пустим звуком. Максиміліан видав декрет про відмову цензури над друком, який так і не був ніколи реалізований, так само як і всі інші обіцяні мексиканцям свободи.

Трагічною сторінкою для мексиканського народу став закон, виданий Максиміліаном 3 жовтня 1865 р. і названий у Мексиці «чорним законом». Згідно з цим законом, кожний винний у тому, що вів озброєну боротьбу проти імперії, підлягав військово-польовому суду, який обов'язково мав винести смертний вирок, що приводився до виконання впродовж 24 годин. Вироки військових судів не підлягали оскарженню⁹.

Відразу після видання «чорного закону» розпочалася вакханалія військових судів і розстрілів. 11 жовтня маршал Базен направив усім командирам французьких частин циркуляр, у якому роз'яснював зміст закону від 3 жовтня. Базен відзначав, що цим актом усі прибічники Хуареса поставлені поза законом. При цьому французький головнокомандувач додав: «Я прошу вас роз'яснити особистому складу частин, які знаходяться під вашим командуванням, що я не дозволяю більше брати полонених. Кожен, хто б він не був, якщо він схоплений зі зброєю в руках, повинен бути підданий смертній карі. Обмін полоненими більше не матиме місця»¹⁰. Саме дію цього закону через два роки відчув на собі й сам ерцгерцог.

Дещо більш послідовними були інтервенти й Максиміліан щодо «Законів про реформу» Б. Хуареса. Усупереч очікуванням клерикалів, Форей, а потім і Максиміліан відмовилися знищити свободу віро-

сповідання і, що значно важливіше, підтвердили декрет про націоналізацію церковного майна. Визнаючи «Закони про реформу», Максиміліан і Наполеон III, який радив йому діяти подібним чином, домоглися не тільки розколу лібералів. Вони просто не могли вчинити інакше. З одного боку, велика частина церковного майна була вже розпродана та нерідко перепродана, і відмінити відповідний закон означало б відновити в імперії всіх нових власників церковних земель, що призвело б до різкого погіршення й без того незavidного становища держави. З іншого боку, Максиміліану вкрай потрібні були гроші як для сплати зовнішнього боргу, так і для проведення війни. Ці гроші можна було отримати від розпродажу тієї частини церковного майна, яка знаходилася в руках держави. Тому, залишаючись «добрим католиком», як він сам себе називав, Максиміліан усе ж не міг піти в даному випадку назустріч вимогам духовенства. Як наслідок, і знать, і духовенство відвернулися від нього. Адже спочатку імператор дуже «сподівався на патріотизм духовенства та на його грошову підтримку», але скупість церковників, які не бажали нічим жертвувати, призвела до того, що тепер вони «втратили... всі свої надбання»¹¹.

Максиміліану й інтервентам так і не вдалося створити в Мексиці хоч якусь масову базу на підтримку свого режиму. Їх уряд виявився у повній ізоляції – його ніхто, окрім французьких військ, не підтримував: ні знать, ні духовенство, ні жодна з політичних партій. Ліберали взагалі вважали Максиміліана самозванцем і завойовником, а клерикали зневірилися в ньому. Додамо, що «австрійці, які прибули в Мексику з імператором, вважали себе повновладними господарями, і тим самим дратували... не тільки його ворогів, а й прибічників»¹². На наш погляд, кращим доказом того, що імперія не мала ніякої опори в народі та трималася лише на французьких багнетах, служить той факт, що вона впала рівно через два місяці після евакуації звідти французьких військ.

«Ліберальна» демагогія Максиміліана, не змінивши ставлення до нього більшості мексиканського народу, водночас викликала незадоволення серед купки його щирих прихильників – консерваторів і клерикалів. Таким чином, не змігши залучити на свій бік ворогів, Максиміліан відштовхнув від себе частину й без того небагаточисельних друзів. Особливе невдоволення викликали його «ліберальні»

заходи серед духовенства. Між Максиміліаном і керівниками консерваторів, а також католиками та самим папою римським виникли досить сильні непорозуміння. Справа доходила до змов деяких консерваторів проти Максиміліана й організації останнім таємної поліції для нагляду за ними. Але врешті-решт це були суперечки між людьми з одного табору. Улітку 1866 р., коли становище імператора стало особливо нестійким, Максиміліан «кинувся в обійми» консерваторів і покінчив із ліберальним періодом свого правління. І консерватори, яких він нарешті відкрито запросив до влади, сформувавши 26 липня 1866 р. відверто реакційний кабінет, сприйняли цей акт саме як повернення «блудного» імператора до своїх справжніх друзів. Чудово розуміючи, що загибель імперії означала б і їх власну смерть, вони доклали всіх зусиль для того, щоб урятувати владу Максиміліана¹³.

Значну увагу приділяв Максиміліан індіанському питанню. Він навіть створив Раду у справах індіанців, намагаючись привернути їх на свій бік. В інструкції до комісара півострова Юкатан від 31 липня 1864 р. імператор повідомляв: «Потрібно обережно поводитися з дикими індіанцями Юкатану, залучаючи їх до цивілізації, ненависть і упередження між расами повинні зменшуватися, проте поки що слід уникати торгових відносин з цими дикими індіанцями»¹⁴ (мова йде про так званих індіанців Барбар – незалежних груп майя на Юкатані, які вже протягом багатьох років боролися за автономію півострова). А з метою ліквідації незадовільних явищ у відносинах з індіанцями Максиміліан виклав велику програму:

- відновлення старих прав;
- проведення політики в галузі освіти для індіанців;
- надання економічної незалежності, законної безпеки;
- покращення рівня життя;
- ліквідація дитячої праці;
- військова служба;
- стипендії для обдарованих індіанців;
- половина земель повинна відійти індіанцям (!), а інша половина – колонізаторам;
- переперевірка прав на водоймища та ліси, розподіл худоби і под.¹⁵

Проте такою політикою ерцгерцог викликав до себе лише ворожнечу землевласників, жодних реальних покращень у становищі індіанської бідноти його уряд не зробив.

Важливо відзначити, що за весь час свого трирічного існування держава Максиміліана перебувала в постійній фінансовій кризі, основною причиною якої було поневолення Мексики правлячими колами Франції. Першим актом цього став Мірамарський договір (його Максиміліан підписав із Наполеоном III 10 квітня 1864 р., коли приймав імператорську корону), який накладав на Мексику досить важкі фінансові зобов'язання та сприяв перетворенню її на колонію Франції. Проценти іноземним (в основному французьким) банкам складала майже половину витрат імперії¹⁶. Саме в інтересах іноземців Максиміліан подвоїв податки з населення вже на другий рік свого правління.

Наполеон III прагнув не лише фінансового підпорядкування Мексики, а й прямого розчленування країни шляхом відторгнення деяких найбагатших її областей. Особливо приваблювала його Сонора, в якій французи намагалися утвердитися ще в 50-х рр. XIX ст. З одного боку, вони бажали взяти повністю у свої руки експлуатацію її надр, які були дуже багатими на благородні метали, з іншого, Сонора мала для них велике стратегічне значення. Тому ще до прийняття Максиміліаном корони, французький посол у Мексиці де Монтлон уклав із регентською радою договір, за яким Франція брала Сонору на 15-літній термін під свій «безпосередній суверенний захист». Причому всі права на розробку її надр передавалися французькому уряду¹⁷. А це означало перетворення Сонори на французьку колонію. Максиміліан, сівши на престол, затвердив цей договір.

Потрібно визнати, що багато кроків у реорганізації мексиканської імперії були зайвими, абсурдними й суперечливими. З одного боку, Максиміліан здійснював ворожу церкві політику в католицькій країні та намагався створити ліберальний уряд, хоча на трон був поставлений консерваторами. З іншого боку, видані Максиміліаном закони, розпорядження та конституція створили експериментальну базу для подальшої лібералізації в країні.

Деякою втіхою для Максиміліана було визнання його уряду європейськими державами. Папа Пій IX першим благословив Максимі-

ліана на мексиканський трон. До кінця існування імперії в Мехіко знаходилися дипломатичні представники Франції, Англії, Австрії, Пруссії, Іспанії, Італії, Португалії та Бельгії.

Варто відзначити, вважаючи даний факт важливим і симптоматичним, що в зовнішній політиці імперії Максиміліана мають місце вказівки на територіальну експансію. Проте багато документів із даного питання було знищено за кілька днів перед взяттям імператора в полон. Граф Корті, який досліджував особистий архів ерцгерцога, лише в короткій формі обґрунтовує мрію створення Габсбургської дуалістичної імперії (Мексика – Бразилія) на американському континенті. Після того як імператор не зміг заручитися прихильністю свого брата Людвіга-Віктора, він наважився здійснити свої наміри й без підтримки Габсбургів. Важливою стає зустріч Максиміліана з його австрійським другом часів командування морським флотом – графом Олівером Резегуїром. Наприкінці 1864 р. імператор посилав його з досить конфіденційною місією до республік Центральної та Південної Америки для того, щоб укласти союз між Мексикою та Гватемалою, Гондурасом, Сальвадором і Нікарагуа, а потім поступово розпочати об'єднання цього простору Мексикою¹⁸. Проте ця політика не лишилася непоміченою: категорично проти виступив уряд США, невдоволений планами ерцгерцога був також бельгійський король (тесть Максиміліана), який намагався зробити свого молодшого сина королем Гватемали. Проте імператора неможливо було зупинити. Наприкінці 1865 р. мексиканський монарх дає своїй дружині Шарлотті «таємні інструкції» під час їх подорожі по Юкатану, згідно з якими півострів мав стати «центром гравітації» інших держав Центральної Америки. До Мексики з часом мала відійти Центральна, а до Бразилії – Південна Америка. Обидві монархії мали створити противагу англосаксонському простору на півночі. А визнання Сполученими Штатами розширення держави Максиміліана на південь мало компенсуватися їм мексиканськими провінціями на півночі¹⁹.

Що стосується політики Лінкольна по відношенню до присутності в Мексиці французів, то слід сказати, що для президента США це було непростим завданням. Перед дипломатією Лінкольна постала серйозна проблема: чи можна витіснити французів із Мексики й од-

ночасно не допустити створення військового союзу між Францією та Півднем. У свою чергу, уряд Наполеона III розумів, що присутність французького експедиційного корпусу в Мексиці створює труднощі у франко-американських відносинах. Французький уряд запевняв американського посла в Парижі, що чим швидше Сполучені Штати визнають профранцузький уряд ерцгерцога Максиміліана в Мексиці, тим швидше французький корпус повернеться в Париж. Держсекретар США Сьюард відповів, «що президент може погрішити в сторону нейтралітету»²⁰. Більш чітку відповідь на перспективи американської політики в мексиканському питанні дав сам президент. Відповідаючи на запитання про те, що його уряд планує робити у зв'язку з окупацією французькими військами мексиканської території, Лінкольн відповів: «Не сказав би, що я наляканий, але мені не подобається стан справ. Луї Наполеон скористався нашими важкими обставинами й намагається створити монархію на мексиканській землі, повністю ігноруючи «доктрину Монро». Моя політика проста – мати справу одночасно лише з однією бідою. Коли ми благополучно позбавимося наших нинішніх неприємностей, я запропоную сповістити Наполеона, що пора йому вивести свою армію з Мексики. А коли армія відійде – мексиканці самі попіклуються про Максиміліана»²¹.

У міркуваннях президента, на нашу думку, прослідковується чітка логіка: втягуватися у важкий дипломатичний, а тим паче військовий конфлікт із Францією було зовсім несвоєчасно. Хоча в позиції Лінкольна існували досить слабкі місця, якщо враховувати, що Сполучені Штати самі не так давно провели по відношенню до Мексики «хірургічну операцію», внаслідок якої країна втратила величезну частину своєї території. А тепер, уже як президент, Лінкольн виступав за дотримання принципів «доктрини Монро», за збереження цілісності та суверенітету Мексики. Лінкольну не судилося дочекатися вирішення мексиканської проблеми, проте новий президент Джонсон у даному питанні продовжував політику свого попередника.

Після закінчення громадянської війни в США став явним провал європейської інтервенції в Мексику. Французький уряд прирік себе на принизливу послугу вашингтонському кабінету – він звернувся з проханням про відновлення в Мексиці республіки. На що Сьюард

сухо відповів: «Насамперед країна повинна бути очищена від французів. Як тільки це буде зроблено, ми з готовністю вислухаємо вказівки, що мають на меті забезпечити Мексиці встановлення спокою, миру й уряду, який би відповідав її державному устрою»²².

Таким чином, для Наполеона III дана формула засвідчувала: потрібно відновити в Мексиці республіку, але таку, яка залежала б від Франції або хоча б задовольнила всі її фінансові вимоги. На дієздатності держави Максиміліана імператор поставив крапку, прийнявши рішення про евакуацію своїх військ.

Слід сказати декілька слів про ставлення до мексиканської імперії з боку Росії. Відомо, що в період громадянської війни в США офіційна Росія займала іншу позицію, ніж Англія та Франція²³. На відміну від цих держав, вона була зацікавлена в збереженні цілісності США. Російський уряд виступав проти втручання європейських держав у події в США, і в листопаді 1862 р. міністр іноземних справ Горчаков категорично відхилив французьку пропозицію про спільне посередництво Англії, Франції та Росії у громадянській війні. У вересні 1863 р. в Нью-Йорк і Сан-Франциско прибули російські ескадри адміралів Лісовського та Попова. Їх відправка була викликана загостренням відносин із Англією та Францією, які намагалися використати польське повстання 1863 р. для того, щоб під виглядом захисту польських інтересів ще більше послабити позиції Росії після Кримської війни 1853–1856 рр. Відправка двох російських ескадр у США повинна була створити загрозу на морських торгових шляхах Англії і вплинути таким чином на англійський уряд²⁴. Водночас об'єктивно цей акт російського уряду зміцнював позиції США. Тому навряд чи міг царський уряд співчутливо поставитися до інтервенції в Мексику, яка ініціювалася саме найбільш ворожими йому в той період державами та мала однією зі своїх цілей втручання в громадянську війну в США.

Російська суспільна думка вкрай негативно ставилася до інтервенції європейських держав у Мексику. Якщо демократична преса обурювалася реакційним характером експедиції та зазіханням Наполеона III на свободу та незалежність Мексики, то негативне відношення уряду до інтервенції пояснювався головним чином його ворожим ставленням до Наполеона III.

У зв'язку з напругою російсько-французьких відносин у 1863 р. іноземна преса висловлювала неймовірні припущення щодо втручання Росії в мексиканські справи. Так, газета «New York Herald» повідомляла, що Росія разом із США має намір вимагати, щоб Франція відмовилася від проекту встановлення монархії в Мексиці. Одна із лондонських газет навіть стверджувала, що російським військовим кораблям доручено допомогти північноамериканцям вигнати французів із Мексики²⁵. Насправді царський уряд зовсім не збирався допомагати Хуаресу в боротьбі проти інтервентів і взагалі втручатися у мексиканські справи. Ми вважаємо це цілком логічним, і справа тут ось у чому.

Між Росією і Мексикою до інтервенції не існувало дипломатичних відносин, причому свою відмову від їх установа ще Микола I мотивував наявністю республіканського устрою в Мексиці. З проголошенням імперії ця перепона відпала, проте монархічні симпатії царського уряду, мабуть, узяли гору над його неприязню до Максиміліана як ставленика Наполеона III. У 1865 р. російський уряд визнав Максиміліана та виразив згоду прийняти двох його віце-консулів (в Одесі та Ризі)²⁶. 8 травня 1866 р. надзвичайний посол і уповноважений міністр Максиміліана Мануель Ларраїнсар вручив свої вірчі грамоти імператору Олександрові II. Однак царський уряд так і не відправив свого дипломатичного представника в Мексику. Після падіння імперії дипломатичні відносини Росії з Мексикою автоматично припинилися. Вони були відновлені лише в 1890 р.

Висновки та перспективи дослідження. Важко судити про політичну продуктивність доби Максиміліана, адже саме в той час, коли була закладена законодавча основа управління державою (грудень 1865 р.), почався зовнішньополітичний, а водночас і внутрішньополітичний і військовий занепад держави. Хоча, потрібно визнати, в Максиміліан поряд із старою програмою всіх європейських монархів мав і свої далекосяжні плани, які він хотів реалізувати в Америці. Він прагнув робити все відразу: реформувати всю величезну державу й одночасно здійснювати активну зовнішню політику. Це й було найбільшою його помилкою. Проте, чи міг Максиміліан щось вдіяти, коли у всьому фактично залежав від Наполеона III, був лише знаряддям, маріонеткою, яка зігравши свою роль, мала піти зі сцени. На

нашу думку, саме це питання потребує подальшого наукового дослідження. Період 1861–1867 рр. у мексиканській історії на сьогодні викликає все більший інтерес. Це пояснюється тим, що сучасна мексиканська історіографія розглядає період європейської інтервенції як вирішальну, важливу фазу, необхідну для консолідації республіки й самоствердження нації.

Примітки

¹Lubienski J. Der maximilianeische Staat Mexiko 1861–1867: Verfassung, Verwaltung und Ideengeschichte. – Wien; Köln; Graz., 1988. – S. 45.

²Tompson J. M. Louis Napoleon and the second empire. – N. Y., 1955. – P. 147.

³Ibid. – P. 151.

⁴Lubienski J. Der maximilianeische Staat... – S. 55.

⁵Napoleon III et le Mexique: un triomphe monetaire // Revue historique. – T. 259. – 1978. – P. 59.

⁶Kahle G. Erzherzog Maximilians. Projekt einer habsburgischen Doppelmorarchie in Amerika // Jahrbuch für Geschichte von Staat, Wirtschaft und Gesellschaft Lateinamerikas. – Köln; Wien, 1988. – Bd. 25. – S. 173.

⁷Ibid.

⁸Lepkowski T. Bolivar i Juarez. Dwie biografie amerykanskie. – Warszawa, 1970. – S. 275.

⁹Ratz K. Das Militärgerichtsverfahren gegen Maximilian von Mexiko. 1867: Vorgeschichte, Prozessanalyse und -kritik; Prozessakten, Rechtsgrundlagen. – Wien; Hardegg, 1985. – S. 219.

¹⁰Беленький А. Б. Разгром мексиканским народом иностранной интервенции (1861–1867 гг.). – М., 1959. – С. 94.

¹¹Б/а. Америка. Затруднения Наполеона в Мексике // Санкт-Петербург. ведомости. – 1865. – 13 апр. – Т. 13. – № 24, 39.

¹²Отечественные записки. – С.Пб., 1865. – № 6. – С. 145: ...

¹³Kuhn J. Das Ende des maximilianischen Kaiserreichs in Mexico. Berichte des königlich preussischen Ministerresidenten Anton von Magnus an Bismark, 1866 – 1867. – Berlin; Frankfurt; Göttingen, 1965. – S. 294.

¹⁴Lubienski J. Der maximilianeische Staat... – S. 96–97.

¹⁵Ibid.

¹⁶Tompson J. M. Louis Napoleon and the second empire. – P. 192.

¹⁷Corti Egon Caesar Conte. Maximilian und Charlotte von Mexiko. Nach dem bisher unveröffentlichten Geheimarchive der Kaisers Maximilian und

sonstigen unbekanntem Quelle: 2 Bd. – Zurich; Lpz.; Wien, 1924. – S. 298–299.

¹⁸Ibid. – С. 44–46.

¹⁹Ibid.

²⁰Иванов Р. Ф. Дипломатия Авраама Линкольна. – М., 1987. – С. 215.

²¹Сэндберг К. Авраам Линкольн. – М., 1961. – С. 390–391.

²²Шерр И. Трагедия в Мексике. – СПб., 1874. – С. 187.

²³Малкин М. М. Гражданская война в США и царская Россия. – М.; Л., 1939. – С. 45.

²⁴Нечаева Т. Ю. Эволюция русских общественных представлений о Мексике (вт. пол. XIX – нач. XX вв.). Дис. ... канд. ист. наук. – М., 1997. – С. 86–87.

²⁵Панченкова М. П. Международная печать о целях мексиканской экспедиции 1861–1867 гг. // Ученые записки историко-архивного института. – М., 1957. – Т. 9. – С. 270.

²⁶Нечаева Т. Ю. Эволюция русских общественных представлений о Мексике (вт. пол. XIX – нач. XX вв.). – С. 89.

Надійшла до редколегії 10.03.05

Г. М. Виноградов

Дніпропетровський національний університет

ПРИНЦИПИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ В ПОДНІПРОВ'І, ПРИЧОРНОМОР'І ТА ПРИАЗОВ'І ГОТСЬКОГО «ОЮМУ» ТА НОРМАНСЬКОЇ «ВЕЛИКОЇ ШВЕЦІЇ»

Рассмотрены присущие средневековой интеллектуальной элите ведущие теологические и светские принципы локализации мифологических прародин древних германцев и норманов на территории Среднего и Нижнего Поднепровья, Северного Причерноморья та Приазовья.

Показовою рисою наукової ефективності та переконливості регіональних досліджень є максимально гармонійне поєднання рівня їх об'єктивної тематичної, територіальної та часової периферійності з більш глобальними теоретико-методологічними та хронотопними